

Opening BoerenNatuurdag – Blik vooruit!

Spreekers Alex Datema – Voorzitter BoerenNatuur en Shera van den Wittenboer -
Adviseur landschap College van Rijksadviseurs

Workshops BoerenNatuurdag

Aard Mulders - Naar een nieuwe groenblauwe infrastructuur in het toekomstige GLB
Type Presentatie & discussie

Samenvatting

De groenblauwe architectuur, waaronder de voorwaarden voor een directe betaling, nieuwe eco-diensten en het agrarisch natuurbeheer gaat bij het invoeren van een nieuw Gemeenschappelijk landbouwbeleid veranderen. Nederland wil daarbij een duidelijke stap maken richting doelgerichte betalingen voor klimaat, water, bodem, lucht biodiversiteit en landschap. De Nederlandse Collectieven voor Agrarisch Natuurbeheer kunnen daarbij een grote rol spelen. In de workshop wordt toegelicht wat een groenblauwe architectuur inhoudt, en het proces om te komen tot een Nederlandse invulling daarvan toegelicht.

Albert Jan Olijve - Zicht op de Bodemstructuur: verbreding van het collectief
Type workshop

Samenvatting

In Zicht op de Bodemstructuur leren boeren onder begeleiding van bodemspecialisten van hun eigen bodem. Wat vertelt de bodem mij? En hoe kan ik hier naar handelen? Boeren en bodemspecialisten zijn zeer enthousiast over de aanpak en het project heeft het FAC breder op de kaart gezet als gebiedspartner. In de workshop bespreken we welke tips u mee kunt nemen van het project Zicht op de Bodemstructuur en hoe u hier naar kan handelen.

Annemarie Koelemeijer & Diana van Soest – Samenwerken aan bodem & water
Type presentatie & discussie

Samenvatting

Een samenwerking tussen agrarische collectieven, waterschappen, LTO en KAVB om de bodem en waterkwaliteit in de agrarische sector in Noord-Holland te verbeteren, kan dat? Ja zeker, met daarbij ook een aparte subsidieregeling voor agrariërs voor investeringen

op deze thema's incl. kosteloos coaches op het boerenervf voor advies op maat. In Noord-Holland is dit waargemaakt, met voor agrariërs de speciale website www.landbouwportaalnoordholland.nl. Annemarie Koelemeijer van collectief Water, Land & Dijken en Diana van Soest van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en vertellen er meer over.

Annemieke Dunnink – Snel mooie video's maken in het veld.

Over spreker: Communicatiemedewerker BoerenNatuur
Type: Workshop

Samenvatting

Zichtbaar maken van alle projecten en werkzaamheden die boeren verrichten voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Mensen bereik je het snelst met een goeie korte video. Dat hoeft niet ingewikkeld te zijn.

Anthonie Stip - Effectieve maatregelen voor insecten: meten is weten

Over spreker: ecoloog & projectleider bij de Vlinderstichting
Type: Presentatie

Samenvatting

Nu blijkt dat insecten het moeilijk hebben, willen steeds meer collectieven beheermaatregelen treffen die insecten kunnen bevorderen. Waar doe je als collectief goed aan? En op welke maatregelen zet je in? In deze workshop worden een aantal nieuwe inzichten gepresenteerd over de effectiviteit van beheermaatregelen voor insecten in grasland en meerjarige vogelakkers. Deze kennis is tot stand gekomen in samenwerking met de collectieven It Lege Midden, ANV Hollands Noorden en ANLV De Liew Texel.

Anton Schrijver – De stichting van een professionele organisatie

Over spreker: bestuurssecretaris AND
Type: presentatie

Samenvatting

Beschrijving van de organisatorische, juridische voorwaarden waaraan voldaan moet worden om te komen tot een professionele, duurzame organisatie aan de hand van de oprichting van de coöperatie "Agrarische Natuur Drenthe" U.A.

Bea Annot-Mekelenkamp & Coby Dekker-Van den Berg - Een verandering op gang brengen, hoe doe je dat?

Type Workshop, presentatie en discussie

Samenvatting

Het kan reuze lastig zijn: De wereld om de collectieven heen verandert <-> Mensen houden niet van veranderen. Een dilemma! Ga maar na: die oude versleten bank, die nog zo lekker zit, vervangen we niet gauw voor een nieuwe, die mogelijk veel minder lekker zit. Zo zit bij een vergadering | aan de eettafel | in de kerk ook bijna iedereen graag op z'n eigen plek. Dat dilemma

van veranderen en graag alles houden zoals het is, maakt organisatieontwikkelingen zo taai. Hoe ga je daar nu mee om? In deze workshop staan we er samen bij stil en krijgt u een aantal tips mee.

Bert Hoefsloot & Monique Mellema – Akkervogelbeheer in Noord Nederland

Combi met workshop Sanne & Wolf

Over sprekers Gebiedscoördinator AND & gebiedscoördinator ANOG

Type presentatie & discussie

Samenvatting

Akkervogelbeheer worden in de provincies Drenthe en Groningen weggelegd in het leefgebied Open akkerland. Men kan alleen beheer afsluiten wanneer men beheer afsluit binnen clusters van minimaal 250 hectare groot. En binnen de clusters moet dan minimaal 5% beheermaatregelen liggen. Door middel van een goede balans tussen winter- en zomermaatregelen proberen de collectieven een zo goed mogelijk habitat te creëren voor de gewenste akkervogels. Beheermonitoring geeft ons handvaten om met de deelnemers een gesprek te voeren en om beheer in de goede akkervogelgebieden te krijgen.

Biodivers & Cruydhoeck - Aanleg, ontwikkeling en beheer van kruidenrijk grasland

Over spreker Jojanneke Bijkerk (Cruydhoeck) & Peter de Groot (Biodivers)

Type presentatie & discussie

Samenvatting

Bij de ontwikkeling van kruidenrijk grasland zijn veel factoren van invloed op het uiteindelijk realiseren van kruidenrijk grasland. In principe zijn op alle bodemtypen mogelijkheden aanwezig om een kruidenrijke vegetatie te ontwikkelen, echter zijn de specifieke omstandigheden en het beheer (gebruik)bepalend voor het uiteindelijke resultaat.

Hoe pak je dit aan en kom je tot resultaat? Wat zijn de aanwezig potenties en mogelijkheden? Het is goed te realiseren in de bedrijfsvoering dat zowel het ontwikkelen van kruiden als het ontwikkelen van hoog productieve grassen op een perceel, niet samengaan.

Debby van Rotterdam & Mark Kuiper - Plasdras; weidevogel, waterkwaliteit en agrarische praktijk

Over spreker projectmanager bij NMI Agro
Type workshop

Samenvatting

We gaan in deze workshop aan de slag met het inrichten van plasdras vanuit verschillende perspectieven. Plasdras is in eerste instantie bedoeld voor de weidevogel. De inrichting van plasdras is echter ook belangrijk voor het voorkomen van problemen met waterkwaliteit. Voor collectieven is het belangrijk om voldoende deelnemers te hebben. In deze workshop gaan we op zoek naar hoe we plasdras het beste kunnen inrichten voor zowel weidevogel, waterbeheerder als de agrarisch ondernemer.

Carleen Weebers, Karin van der Toorn & Henk Jan Soede – Biodiversiteit & Melkveehouderij: Natuurkompas en Project met de Duurzame Zuivelketen (DZK)

Type Discussie

Samenvatting

De zuivelketen wil graag in kaart brengen wat melkveehouders doen aan natuur en landschapsbeheer en dat gebruiken voor marketing van hun zuivelproducten voor consumenten. Stichting Natuurlijk Melken (met als doel natuurinclusief boeren economisch te versterken) heeft daarvoor het Natuurkompas ontwikkeld. BoerenNatuur werkt met 15 collectieven en DZK samen om een landelijke registratie en kennissysteem te ontwikkelen, waarbij natuur en landschapsbeheer door melkveehouders, zowel binnen als buiten ANLb gebieden in kaart wordt gebracht. Praat mee in deze discussie over zichtbaar maken en kennisversterking.

Dick Melman & Tim Visser - Optimalisering beheerplannen met Beheer-op-Maat (BoM) – met updates en nieuwe kaartlagen

Type workshop

Let op neem je eigen laptop mee!

Samenvatting

Hoe maak je goede plannen? Hoe kun je van elkaar leren? We gaan aan de slag met Beheer-op-Maat. Na een korte inleiding over nut en noodzaak van gebruik gaat uzelf aan de slag. Met deze kennis kunt u wellicht met nieuwe energie aan het werk om tot betere/effectievere beheerplannen te

komen. In de inleiding komen grasland, akkers, droge dooradering en natte dooradering aan bod. In het werkdeel gaan we met weidevogels aan de slag: gebiedskwaliteiten herkennen, de beste plekken voor beheer vinden in uw eigen gebied. Voor hen die al eerder met BoM werkten: er zijn updates en nieuwe kaartlagen toegevoegd.

Gerdien Bos & Jurriën van Deijk – Winst voor boer en biodiversiteit

Over sprekers beide werkzaam bij de Vlinderstichting
Type discussie

Samenvatting

In deze workshop maakt u kennis met nieuwe ontwikkelingen die winst opleveren voor u én voor de natuur. Denkt u ook dat nachtvlinders saai, grauwe en moeilijk te herkennen beestjes zijn? U zult zien dat het anders is. Ze hebben niet alleen prachtige kleuren en patronen, maar ze zijn vanaf 2019 ook nog eens heel gemakkelijk te inventariseren. Doe mee met het nieuwe agrarische meetnet en stimuleer daarmee het onderzoek naar biodiversiteit in het agrarisch gebied! Ook maakt u kennis met de nieuwe cursus 'Biodiversiteit loont!' die nu in ontwikkeling is. Een cursus die aantoont dat winst voor de natuur ook winst oplevert voor de boer.

Hans Veurink – Collectief of ANV is meer dan ANLb!

Type presentatie & discussie

Samenvatting

De ANV Vallei Horstee zit in de collectieven Veluwe en Utrecht Oost en beheert de monumentale Hoeve Groot Zandbrink met theehuis, vergaderzaal en expositieruimte. Met 140 vrijwilligers worden akkers, bijenstal, paarden, schapen en moestuin beheerd. Er is verkoop van houten landhekken, groente gaat naar de voedselbank en scholen volgen educatieprogramma's. Voor de agrarische leden zijn er stevige programma's gericht op kringlooplandbouw en energieneutraal boeren. Dit alles zorgt voor een breed draagvlak. Maar hoe houdt je het organisatorisch en financieel onder controle?

Harm Kossen & Rik Schreurs - Deelnemer + Veldmedewerker = beter beheer

Type Discussie

Samenvatting

Aan de hand van praktijkvoorbeelden in met name het beheer voor allerhande akkernatuur bespreken we waarom het voor het behalen van goede resultaten cruciaal is dat een beheerder begeleidt wordt in zijn beheer, maar ook zijn eigen kennis kan inbrengen en toepassen. Deelnemer, veldmedewerker en kennisorganisaties spelen daar een rol in: theorie en praktijk komen samen. Kennis gaat dan niet

alleen over ecologische kennis maar ook over landbouwkundige kennis. In de discussie gaan we ook in op hoe we landelijk meer van elkaar kunnen leren, en of dat vooral op inhoudelijk- of procesmatig vlak is.

Jacomijn Plumers (& Jelle Pilat) – Biodiversiteitsmonitor: instrument voor nieuwe verdienmodellen

Over spreker werkzaam bij WNF
Type presentatie & discussie

Samenvatting

Graag jouw input! Welke partijen zouden jou (melkveehouders en akkerbouwer) kunnen belonen voor je prestaties voor natuur(herstel) en hoe zou dat het beste kunnen? We beginnen met een korte toelichting op de biodiversiteitsmonitor melkveehouderij (een instrument die de invloed van een melkveebedrijf op biodiversiteit op en om het bedrijf meetbaar maakt) en een update van de eerste ervaringen in de praktijk. Vervolgens gaan we in gesprek over hoe we de “stapeling van beloning” voor nieuwe verdienmodellen kunnen realiseren.

Jan ten Hove - Succesvol samenwerken aan natuurbeheer met Staatsbosbeheer

Over spreker projectcoördinator/beleidsondersteuner ANV Horst en Maten
Type presentatie & discussie

Samenvatting

Agrarische Natuurvereniging Horst en Maten heeft een samenwerkingsovereenkomst met Staatsbosbeheer, en neemt sinds 2014 het beheer van alle grond met de doelstelling ‘vochtig weidevogelgrasland’ en ‘kruiden- en faunarijck grasland’ voor haar rekening in natuurgebied De Olde Maten en Veerslootlanden. Dat is een Natura 2000-gebied dat onderdeel uitmaakt van het Staphorsterveld. In totaal gaat het om een oppervlak van ruim 650 hectare, bestaand uit grasland met aangrenzende kavel- en boksloten, enkele plasdras-percelen en een aantal natuurvriendelijke oevers. De ANV treedt niet alleen op als beheerder, maar ook als rentmeester en toezichthouder inzake de verpachting van ruim 300 percelen agrarisch gebruikte grond die door leden van de ANV worden gepacht van Staatsbosbeheer.

José van Miltenburg & Annette van Schie - Klimaatlim boeren op Veen, collectieve aanpak bodemdaling

Over sprekers gebiedscoöperatie Rijn, Vecht & Venen en Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden
Type presentatie & workshop

Samenvatting

In het programma Klimaatslim boeren op veen willen melkveehouders en waterschappen in West Nederland gezamenlijk en polder voor polder aan de slag met vernatting van veen tegen bodemdaling en CO2-emissie. In de workshop delen we ervaringen met de aanpak van het polderproces, de ervaringen met een praktijkproef van drukdrainage en ervaringen met het vernatten voor weidevogels.

Jules Bos - Help de zomertortel de zomer door!

Type Presentatie & discussie

Samenvatting

De zomertortel is een zorgenkindje. Volgens de nieuwe Vogelatlas herbergt Nederland nog maar 1.300 broedpaar. Twintig jaren geleden waren dat nog 11.000 broedpaar. Ook in de ons omringende landen gaat het niet goed met de soort. Reden waarom er vorig jaar in EU verband een actieplan voor de zomertortel is vastgesteld. Deze workshop is een 'spoedcursus zomertortel'. Daarbij wordt onder meer ingegaan op wat agrariërs voor de zomertortel kunnen doen. Wat de zomertortel vooral nodig heeft is voedselhulp.

Lyda Dik – Agrarische collectieven voorbereid op de toekomst

Type discussie

Samenvatting

BoerenNatuur wil de ontwikkeling van de agrarische collectieven ondersteunen. De collectieven ontwikkelen zich verschillend maar kunnen ook van elkaar leren. Daarom onderzoeken wij komend jaar de huidige situatie van de agrarische collectieven, vergelijken hen, als basis voor het (onderlinge) leerproces. Het doel hierbij is om de agrarische collectieven voor te bereiden op de toekomst. Tijdens deze workshop willen we met u discussiëren over de punten waar aandacht aan besteed moet worden en hoe we de informatie boven tafel kunnen krijgen.

Marjon Schultinga & Marian van Dongen - DAW als + op ANLb akkerranden

Over sprekers projectleider ANOG & waterkwaliteitsadviseur Waterschap Hunze & Aa's
Type presentatie & workshop

Samenvatting

Met het DAW project 'Meer kennis, minder gewasbeschermingsmiddelen' vergroten we de kennis van akkerbouwers ten behoeve van de waterkwaliteit.

Bloeiende akkerranden vormen een fysieke buffer tussen het gewas (en de bijbehorende bewerkingen) en de sloot.

Met dit project vergroten we de kennis op het gebied van natuurlijke plaagbeheersing, waterkwaliteit, gewasbeschermingsmiddelen en onkruidbeheersing. In studiegroepen gaan we onder begeleiding van experts op zoek naar antwoorden. Agrariërs gaan hiervoor o.a. monitoring uitvoeren in het gewas, de rand en de sloot.

Mark Kuiper - Rekenruimte, achterdeur en legselbeheer: keuzeruimte!

Type: Presentatie & discussie

Samenvatting

Het huidige stelsel geeft de collectieven veel ruimte om het best mogelijke beheer te realiseren. Door ruimte te creëren met een adequate vergoeding voor legselbeheer, de financiële rekenruimte te gebruiken en de vrijheid van pakketten door de achterdeur in te zetten is veel mogelijk.

Meeuwis Millenaar & Arie Schoemaker – Polderen met de gebiedscoalitie

Type workshop

Samenvatting

Sinds de oprichting van Boerennatuur 3 jaar geleden is de belangstelling voor onze leefomgeving enorm toegenomen. Iedere gebiedspartij wil mee praten over het gebied waarin ook wij actief zijn met agrarisch natuurbeheer. Hoe pakken we onze rol daarin? Weten we partijen te vinden om mee samen te werken? Weten zij wat wij doen? In deze workshop laten we twee collectieven aan het woord waar dit gelukt is waarna we gezamenlijk ideeën uitwisselen.

Michiel Wilhelm – Boeren als inventariseerders van (water)natuur

Over spreker werkzaam bij ingenieursbureau Tauw

Type presentatie & discussie

Samenvatting

Tauw heeft met de agrarische collectieven tussen Utrecht en Amsterdam het project (S)ken je sloot gedaan. Om te kijken of Blauwe Diensten effect hebben, meten de boeren zelf hoeveel (water)planten er in hun sloot groeien met een makkelijke app en te helpen bij de metingen. We zien op die manier of het vernieuwde

beheer ook schoner water oplevert, maar bovenal zien de boeren direct het effect van hun handelen. Michiel presenteert het project en verkent graag met u de mogelijkheden van deze vorm van Citizen Science voor uw situatie.

Noardlike Fryske Wâlden – Het collectief als energiebedrijf?

Type presentatie & discussie

Samenvatting

Vereniging NFW heeft de afgelopen jaren in samenwerking met Provincie Friesland, Ministerie van Economische Zaken, Energiewerkplaats, Alliander, RVO en verschillende energiecoöperaties gewerkt aan een plan om subsidies voor zonne-energie via een collectief in te zetten voor energieproductie op het boerenbedrijf. Dit vraagt een ander subsidiesysteem dan de SDE.

Omdat de weg naar succes minder snel loopt dan vooraf werd gedacht, zijn er daarom toch SDE+-subsidies aangevraagd waarvan 20 aanvragen zijn gehonoreerd. Hiermee kan de vereniging NFW aan de slag met het verder uitrollen van een **gezamenlijke** businesscase. Tijdens deze workshop zal NFW haar verhaal doen en is zij benieuwd naar de ervaringen die andere collectieven hebben op dit gebied.

Sanne Heijting & Wolf Teunissen - Beheermonitoring in akkerbouwgebieden; vertaalslag naar de praktijk

Over sprekers manager van ANOG en onderzoeker van SOVON

Type Presentatie & discussie

Samenvatting

Deze sessie focust op het vormgeven van lerend beheren aan de hand van opgedane kennis over beheermonitoring van akkervogels.

Beheermonitoring heeft als primaire doelstelling vaststellen of het toegepaste beheer de biodiversiteit binnen het collectief vergroot. Dit stelt bepaalde eisen aan de gegevens die

worden verzameld en de analyse daarvan. Als voorbeeld worden de aanpak en resultaten van Sovon /ANOG gepresenteerd. De wens om als akkervogelcollectieven bepaalde vragen samen op te pakken wordt besproken en verder uitgewerkt.

Tjitske de Groot & Peter Takens – Duurzaamheidsplannen Melkveehouderij Drenthe

Over sprekers procesmanager/projectleider AND & kringlooplandbouw adviseur

Type presentatie & discussie

Samenvatting

In Drenthe krijgen veel melkveehouders te maken met duurzaamheidsvraagstukken. Het streven is om het interessant te maken om veranderingen door te voeren door voor de veehouder en de omgeving voordelen bieden. Het doel van het opstellen van duurzaamheidsplannen is, met name, inzicht te krijgen in welke thema's van belang zijn voor een toekomstgericht melkveebedrijf. AND, Takens Kringlooplandbouw Advies en DMS helpen melkveehouders bij het opstellen van een duurzaamheidsplan dat bestaat uit thema's/modules die met elkaar samenhangen: sociaal-economische aspecten, Kringloop, Biodiversiteit, Watermanagement, Bodem, Energie & Klimaat. Aan dit project is een subsidieregeling gekoppeld voor de melkveehouders voor 2020, 2021 en 2022.

Wico Dieleman - Poldernatuur Zeeland, naast ANLB ook voor bijen aan de slag!

Type presentatie & discussie

Samenvatting

Op landelijk niveau is op maandag 22 januari 2018 is de 'nationale Bijenstrategie' ondertekend door minister Schouten en door vele landelijke organisaties. Vanuit de provincie Zeeland was er het voorstel om een Zeeuwse versie op te stellen met de Zeeuwse organisaties. De Zeeuwse Bijenstrategie is voorbereid en ondertekend door een groot aantal organisaties en gebiedspartijen. Afgelopen periode hebben ook reeds een aantal gemeenten in Zeeland de Zeeuwse Bijenstrategie ondertekend. Deze sessie licht toe welke projecten voor agrariërs en burgers in de maak zijn.

Wouter Rozendaal & Anne Jansma - Samen met je omgeving werken aan het optimalisatieplan

Type Discussie

Samenvatting

Collectief Sudwestkust laat zien hoe zij in samenwerking met hun gebiedspartners It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en het Wetterskip aan de slag zijn gegaan met het uitwerken van het optimalisatieplan. U gaat met elkaar in gesprek om ideeën uit te wisselen die u thuis bij het uitwerken van uw eigen optimalisatieplan weer kunt toepassen. BoerenNatuur geeft een doorkijk naar het vervolgtraject.

Doorlopend programma BoerenNatuurdag – Blik vooruit!

Filmvertoning “Collectief Alblasserwaard/Vijfheerenlanden: honderd plasdraslocaties in een paar jaar!”

De Alblasserwaard/Vijfheerenlanden is een typisch veenweidegebied. Duizenden boerensloten, waaronder prachtige kwelsloten, doorsnijden het slagenlandschap. In het gebied ligt zo'n 2.500 kilometer aan botanisch beheerde randen. De heikikker komt er veel voor, ook op boerenland. Het gebied is bijzonder knobomenrijk. Uniek is het enorme draagvlak bij de boeren om mee te doen met agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Een mooi voorbeeld: in een paar jaar tijd, is het aantal plasdraslocaties voor weidevogels verveelvoudigd naar ongeveer honderd. Een prestatie van formaat! Veel meer in de boeiende filmvertoning, met droneopnames, die op de BoerenNatuurdag in première gaat.

Boeiende filmvertoning van Collectief Alblasserwaard/Vijfheerenlanden, met aandacht voor de vele plasdraslocaties, interviews met deelnemende boeren, enz. Na afloop is er ruimte voor vragen.

Infomarkt met stands van:

- DT cultuurlandschap/ OBN
- 4D Precisie Natuurbeheer (drones)
- Vlinderstichting
- Vogelbescherming
- Stichting Zwerfkatten Nederland
- Biodivers
- Cruydt-Hoeck

Vragensprekuren

- BTW met Halbe van den Berg
- Verzekeringen met Benjamin Overkleeft
- Mijnboerennatuur met Inger Wilms en Christa Huizing
Inschrijven op de dag zelf bij aanvang